

gyvenantiems studentams. 1980 m. pasirodė ir didžiulis trijų tomų latvių kalbos vadovėlis „A Grammar of Modern Latvian“ (I–III, The Hague-Paris-New York, 1980), kurį T. Fennellas parengė drauge su Latvijos emigrantu Henriku Gelsenu. Atskiromis knygomis su plačiais komentarais ir vertimais į anglų kalbą T. Fennellas Australijoje išleido J. G. Rehchuseno, G. Dreselio latvių kalbos gramatikas ir kitus XVII a. latvių kalbos paminklus. Įvairių šalių leidiniuose jis paskelbė daugybę straipsnių latvių kalbos istorijos, gramatinės struktūros, fonetikos klausimais.

Knyga „Lingua Lettica“ yra tartum savotiška, specialiai latvių skaitytojui skiriama T. Fennello darbų rinktinė. Nesileisdami į šios vertingos knygos detales, supažindinsime su jos turiniu, atkreipdami dėmesį, jog ne vienas čia skelbiamas straipsnis yra aktualus ir lietuvių kalbos tyrinėtojams. Štai kokie straipsniai skelbiami T. Fennello knygoje: „Latvių kalbos platusis ir siaurasis e sinchroniniu požiūriu“ (p. 7–10), „Apie priesagą *-nieks*“ (p. 11–13), „Įvardžiutinių būdvardžių, sangražinių daiktavardžių ir sangražinių veiksmažodžių formų fonologinis susiformavimas (atvasināšana)“ (p. 14–22), „Nauja latvių kalbos pirmosios asmenuotės veiksmažodžių klasifikacija“ (p. 23–38), „Veiksnyss latvių kalbos sakiniuose su veiksmažodžio reikiamybės nuosaka“ (p. 39–46), „Latvių kalbos posesyviųjų konstrukcijų sintaksė“ (p. 47–53), „Ar yra latvių kalboje įnagininkas?“ (p. 54–61), „Rehchuseno veiksmažodžiai“ (p. 62–68), „Vienos latvių kalbos gramatikos tradicijos išsikristalizavimas: daiktavardžių morfologija“ (p. 69–79), „Latvių kalbos veiksmažodžių laikų formavimosi grandinės (kēdes) (1644–1761)“ (p. 80–87), „Pirmieji latvių kalbos daiktavardžių linksniavimo palatalizacijos apibūdinimai“ (p. 88–94), „Veiksmažodžių asmenavimas pirmosiose latvių kalbos gramatikose“ (p. 95–109), „Latvių kalbos sangražinių veiksmažodžių išaiškinimas (atklāšana)“ (p. 110–120), „Dreselio *Gantz kurtze Anleitung Zur Lettischen Sprache*: naujas jo šaltinių įvertinimas“ (p. 121–127), „Vienskiemeniai „verba pura“ Rehchuseno gramatikoje“ (p. 128–134), „Germanizmai Rehchuseno sintaksėje“ (p. 135–140), „Dreselio gramatikos originalumas“ (p. 141–147).

Iš tikrųjų latviai gali būti patenkinti, turėdami Australijoje tokį puikų savo mokslo ir kultūros „ambasadorių“.

Algirdas Sabaliauskas

Res Balticae. Miscellanea Italiana di Studi Baltistici, A cura di Pietro U. Dini & Nikolai Mikhailov, Pisa: ECIG, 1995, 224 p.

Italija – tai šalis, kuri gali pasigirti iš tikrųjų gražiomis baltistikos tradicijomis. Šiaip ar taip tai šalis, kurioje 1931 m. buvo pradėtas leisti pirmasis pasaulyje specialiai baltistikos problemoms skirtas žurnalas „Studi Baltici“. Neseniai mus pasiekė iš dalies baltistikai skirto italų žurnalo „Ponto-Baltica“ (red. Carlo Alberto Mastrelli) jau 6 tomas. Tačiau ypač maloniai nuteikė naujas vien baltistikos problemoms skirtas žurnalas „Res Balticae“, kurį redaguoja du jauni kalbininkai – baltistams jau puikiai žinomas Pietras U. Dinis ir buvęs maskvietis, dabar jau Italijos pilietis, žinomos rusų kalbininkės Tatjanos Civjan sūnus Nikolajus Michailovas. Jis yra baigęs Maskvos universiteto klasikinės filologijos specialybę ir nuostabiai moka lietuvių kalbą – daugiausia ją išmoko Lietuvos ramuviečių ekspedicijose. Pastaruoju metu jis ypač domisi baltų mitologija. Be kita ko, abu naujojo žurnalo redaktoriai 1995 m. išleido ir baltų mitologijos antologiją „Mitologia Baltica“.

Naujasis žurnalas daro labai gerą įspūdį. Simboliška, kad jis pradedamas italų kalbotyros veterano, vieno iš italų neolingvistinės mokyklos kūrėjų Giuliano Bonfantės straipsniu „Priešistorinė baltų kalbų padėtis“ („La posizione preistorica del baltico“, p. 7–11). Tai tas pats Bonfante, kuris, dar tik savo mokslininko kelią pradėjęs, pirmajame „Studi Baltici“ tome išspausdino straipsnį apie naują Ferdinando de Saussure'o lietuvių akcentologijos dėsnio interpretaciją. Labai vertingas žymiojo baltisto Vladimiro Toporovo straipsnis apie baltiškos kilmės šiaurės vakarų Rusijos hidronimiją (p. 13–40). Maskvos mokslininkas savo straipsnį dedikavo neseniai mirusio mūsų kalbininko Aleksandro Vanago atminimui. Vilnietis slavistas Sergejus Temčinas rašo apie lietuvių kalbos slaviškos kilmės būdvardžius su priesagomis *-nus*, *-nas* (p. 41–59). Zigmąs Zinkevičius analizuoja „Lietuvių kalbos atlaso“ III tomo įdomesnius duomenis (p. 61–66). Neseniai miręs geras N. Michailovo draugas (iš dalies ir jo lietuvių kalbos mokytojas) Kazimieras Eigminas rašo apie Kristupo Sapūno (Sapūno-Šulco) lietuvių kalbos gramatiką (p. 157–164). Giedrius Subačius aptaria Simono Daukanto pažiūras į bendrinę lietuvių kalbą (p. 165–175). Simas Karaliūnas tarminę lietuvių kalbos formą *mója* 'motina, močia (su šiurkštumo, nepagarbumo atspalviu)' mėgina sieti su gr. μαῖα 't.p.' (p. 73–76). Bonifacas Stundžia

nagrinėja lietuvių kalbos rytų aukštaičių šnektų kirčio atitraukimo problemas (p. 67–72). Jaunas italų kalbininkas Alessandro Parentis anglų kalba publikuoja straipsnį apie lietuvių kalbos įvardžiutinių būdvardžių vartoseną Jono Bretkūno Naujojo testamentą vertime (p. 77–87). Jau keliolika metų Varšuvoje dirbantis flamandas Axclis Holvoetas rašo apie dvigubo akuzatyvo vengimą latvių kalboje (p. 89–97). Vokiečių baltistas Raineris Eckertas pateikia įdomių baltų ir slavų folkloro kalbinių paralelių (p. 99–114). N. Michailovo straipsnis skirtas Christiano Knauth'e 1767 m. išleistoje knygoje „Derer Oberlausitzer Sorberwenden umständliche Kirchengeschichte“ esančio slavų ir baltų „maišyto“ pantono analizei (p. 115–139). Žurnale skelbiama ir Tomo Venclovos knygos „Tekstai apie tekstus“ (Chicaga, 1972) ištraukos itališkas vertimas (p. 187–193).

Žurnale anotuojami pastaraisiais metais Lietuvoje ir kitose šalyse išleisti įvairūs baltistikos darbai. Skelbiama P. U. Dinio parengta 1990–1994 m. italų baltistikos (kalbos, literatūros, meno, istorijos, geografijos, vertimų) bibliografija.

Belicka dėliaugtis gražiu italų baltistikos laimėjimu ir laukti naujų šio įdomaus žurnalo tomų.

Algirdas Sabaliauskas

Roman Roszko, Wykładniki modalności imperceptywnej w języku polskim i litewskim (Język na pograniczach 7), Warszawa: Polska Akademia Nauk, Instytut Slawistyki, 1993, 130 p.

Netiesiogiai patirto veiksmo raiška dalyvių formomis daugiausia buvo baltistų nagrinėta kaip savita lietuvių ir latvių kalbų gramatinės sistemos ypatybė. Stengtasi apibrėžti ir apibūdinti modalinės paskirties dalyvių paradigmą, vadinamą netiesiogine nuosaka (modus relativus), nustatyti jos vietą tarp kitų dalyvių vartosenos atvejų, jos istoriją, reikšmių apimtį, galimus ryšius su atitinkama kategorija vakarų finų kalbose ir pan. Romano Roszko monografijoje netiesiogiai patirtų dalykų nusakymą bandoma apibrėžti kaip semantinę kategoriją, turinčią universalų pobūdį, o paskui apžvelgti jos raiškos priemonės lietuvių ir lenkų kalbose. Taigi einama nuo reikšmės prie formos ir netiesioginės nuosakos paradigma aptariama kaip vienas iš semantinės imperceptyvumo kategorijos raiškos atvejų.

Darbui panaudoti bendrinės lietuvių kalbos duomenys autoriaus daugiausia rinkti iš šiuolaikinės periodikos ir kelių mokslinės literatūros leidi-

nių. Stažuodamasis Vilniaus universitete 1990 m. autorius taip pat rinko rūpimus bendrinės kalbos faktus iš radijo ir televizijos laidų bei gyvosios šnekos, naudojosi informantais ir kitais šaltiniais, kurie nurodyti prieduose monografijos pabaigoje. Daugeliu atvejų pateikiami ir aptariamų konstrukcijų tarpusavio santykių procentiniai rodikliai. Deja, nenurodyti absoliutūs pavyzdžių kiekiai, tad ligi galo lieka neaišku, kokios apimties korpusu remtasi.

Imperceptyvumą kaip semantinę sakinio kategoriją autorius apibūdina atsitraukdamas nuo jos gramatinės raiškos ir naudodamasis tarpine loginių teiginių kalba. Šios kategorijos pagrindu laikoma situacija, kurioje kalbėtojas pateikia informaciją, žinomą iš trečiojo asmens ir nesiima atsakomybės už jos tikrumą. Tad kategorija savaime suponuojanti galimybės faktorių ir abejonę informacijos patikimumu. Į taip suprantamą imperceptyvumo kategoriją autorius įtraukia netiesiogiai patirtos, abejojamos, perpasakotos, numanomos informacijos reikšmės, būdingas lietuvių ir latvių kalbų netiesioginei nuosakai, bet eliminuoja admiratyvinę reikšmę. Skiriami du imperceptyvinės reikšmės tipai: stiprioji, vyraujanti sakinyje ir išskylanti viršum kitų reikšmių, ir silpnoji, pasireiškianti kitų reikšmių tarpe, nusakoma nespecializuotomis formos priemonėmis.

Monografijoje randame trumpą lietuvių kalbos netiesioginės nuosakos ir jai artimų konstrukcijų su bevardės giminės neveikiamaisiais dalyviais tyrimų apžvalgą, paminėti ir svarbesni darbai apie atitinkamos reikšmės formas bulgarų kalboje. Tik gal be reikalo autorius primygtinai įtikinėja, jog ir lenkų kalba gali būti lygiai gerai nusakomas imperceptyvumas (p. 10, 41). Vienas dalykas yra specializuota morfologinė kategorija, kokią turi lietuvių, latvių, bulgarų kalbos ir kurios visai nėra lenkų kalboje, ir visai kitas dalykas – galėjimas nusakyti atitinkamas modalines reikšmes kitomis (pvz., leksinėmis, intonacinėmis) priemonėmis. Tam reikalui vienu ar kitu būdu turi, be abejo, kiekviena kalba. Toliau knygoje ir aptariami keli imperceptyvumo raiškos būdai: intonacija, leksinės ir morfologinės priemonės.

Intonacija, pasak autoriaus, perpasakotus dalykus reiškiantiems lietuvių kalbos sakiniais suteikianti tik fakultatyvias abejojimo reikšmes ir negalinti būti laikoma savarankiška imperceptyvumo raiškos priemone. Leksinės priemonės – dalelytės,rieveiksmiai – irgi teikiančios tik silpnas šios kategorijos reikšmes: paryškina kalbėtojo abejojimą perpasakotų dalykų tikrumu, pa-